

Список використаних джерел

1. Поппер К. Открытое общество и его враги : В 2 т. ; [пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского]. – М. : Феникс, Междунар. фонд «Культурная инициатива», 1992. – Т. 1. – 1992. – 448 с.
2. Фернхем А. Хейвен П. Личность и социальное поведение; пер. с англ. Н. Мальгиной. – СПб. : Питер, 2001. – 368 с.

Васюта Юлія Володимирівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ;

Павлишин Олег Володимирович,

професор кафедри філософії права та юридичної
логіки Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

СУТНІСТЬ, СИСТЕМА І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЦІННОСТЕЙ У ПРАВІ

Як відомо, проблема цінностей була і залишається предметом досліджень багатьох мислителів у різні епохи, а тому цілком закономірно, що нею цікавляться і вчені-гуманітаристи, які працюють у сфері правового пізнання. Зважаючи на перехідний період у державному будівництві України, вивчення правових цінностей набуває особливої актуальності на сучасному етапі розвитку вітчизняної правової системи.

Система правового регулювання містить у собі різноманітні цінності, норми, оцінні критерії, соціальні інститути. Загальновизнано, що правові цінності й оцінки мають регулятивне значення. Однак їм не можна дати точного і вичерпного пояснення, не вдаючись до розгляду понять аксіології.

Поняття «цінності» вперше систематично розглянуте у філософії І. Канта, який протиставив сферу моральності (волі) сфері природи (необхідності). Цінності самі по собі не мають буття, у них є тільки значущість; вони суть вимоги, звернення до волі, мети, поставленої перед нею. В історії філософії варто звернути увагу на декілька підходів в обґрунтуванні цінностей. Наприклад, представники баденської школи неокантіанства стверджували, що загальні цінності породжує «чиста воля», носієм якої є надіндивідуальна воля, а не індивідуальний суб'єкт. В. Вундт, Ф. Йодль, Ф. Пауельсон вважали почуття (і відповідно цінності) чимось суб'єктивним. На противагу цьому Брентано і М. Шелер намагалися довести об'єктивний характер самого почуття і загальнозначущість та об'єктивність цінностей. За Віндельбандом, цінностями визнаються Істина, Добро, Краса, а наука, правопорядок, мистецтво і особливо релігія розглядаються як цінності – блага культури, без яких людство не може існувати. У ХХ ст. аксіологічну проблематику активно розробляли представники феноменології, герменевтики, екзистенціалізму, теорії соціальної дії.

Лінія розмежування філософських шкіл проходить через проблему раціональної, чи моральної (ціннісної), визначеності світу [1, с. 66–67].

Цінність права – це його позитивна значущість у задоволенні потреб учасників суспільного життя. Вона формується стосовно кожної людини (особистісна цінність), соціальних спільнот (групова цінність) і суспільства в цілому (загальносоціальна цінність). Цінності права – це природні й суспільні блага, захищені і забезпечувані позитивним правом через їхню значущість і корисність для людини і суспільства [4, с. 180; 3, с. 52].

Осмислення природи правових цінностей здійснюється у межах кількох альтернативних аксіологічних підходів, найбільш обґрунтованими з яких видаються об'єктивістська та суб'єктивістська концепції. Перша передбачає, що цінності існують об'єктивно, незалежно від свідомості суб'єкта, а він може лише правильно чи неправильно оцінювати, використовувати їх. Суб'єктивістську позицію характеризує визнання того, що цінності конституують (створять) суб'єкти. Цінності у праві слід сприймати як шкалу виміру відповідності юридичних норм сутності самого права. Можна сказати, що правові цінності корелюють з уявленням про ідеальне у праві та є одночасно як цілями, так і засобами його досягнення. Типовим є поділ усіх цінностей у праві на дві основні групи: цінності права, стосовно яких право – це інструмент, засіб реалізації, та власне правові цінності, тобто цінності з правовою якістю [3, с. 51].

У найбільш загальному вигляді під правовими цінностями розуміються властивості (ознаки) права. До них належать насамперед невід'ємні атрибути права – свобода, рівність, справедливість (у розумінні елементів ідеї права – ще й інші пов'язані характеристики). У своєму конкретному виразі правові цінності з'являються як юридичні нормативні акти, як правосвідомість соціального суб'єкта, його вчинки, значущі і для самого суб'єкта, і для інших. В основі правових цінностей лежать правові ціннісні відносини між соціальними суб'єктами. У перебігу правовідносин між людьми виникають правові вимоги, формуються соціально значущі норми та ідеали. Дія, що відповідає правовим вимогам, нормам та ідеалам, є законною і виступає як цінність і для суб'єкта діяльності, і для суспільства. У процесі відносин формуються ціннісна правова оцінка, ціннісна правова орієнтація та ціннісна правова установка [1, с. 68].

На думку професора О.О. Бандури, який у низці фундаментальних публікацій докладно висвітлював аксіологічно-правову проблематику, право створене людиною для її потреб і найвищою цінністю права є людина, її життя, свобода, відповідальність, гідність, власність, рівність, справедливість тощо. Тут ідеться про життя кожної окремої людини в єдності з існуванням усього суспільства. Життя суспільства – це життя його членів, а окрема людина може одержати умови для людського життя лише завдяки суспільству, саме воно робить людину людиною. Для права найвищою цінністю є

збереження суспільства та життя кожного його члена. Життя людини це розвиток, реалізація усіх здібностей, закладених у ній природою – фізичних, духовних та інтелектуальних. Для їх розвитку потрібна свобода, яка виступає органічною складовою людського життя. Справжня свобода – можливість вибору. Людина повинна відповідати за свій вибір, свобода має наслідком відповідальність. З одного боку, відповідальність є тягарем (багато людей згодні відмовитись від свободи, щоб не нести пов'язану з нею відповідальність), з другого – пов'язана з гідністю [2, с. 14].

Правові цінності являють собою вид духовних цінностей, що задовольняють потреби соціальних груп суспільства в регулюванні соціальних відносин і вчинків людей. Вони призначені для створення, підтримання та зміцнення соціального порядку і дисципліни, нормального функціонування суспільства. Правові цінності становлять елемент системи соціального (соціально-політичного) управління суспільством. При цьому вони є деонтичними цінностями, тобто відрізняються чітко вираженим характером, що наказує та зумовлює їх належність до сфери належного. На відміну від інших деонтичних цінностей вони закріплюються формально і охороняються державою та її органами [1, с. 70–71].

У той же час право є лише моментом духовного ставлення до світу, але не охоплює його цілком. Тому правовий ідеал виступає лише моментом ідеалу суспільного та ідеалу духовного життя, до складу якого входять Істина, Добро, Краса. Вищі цінності наповнюють людське життя вищим змістом і виступають в індивідуальній та правовій свідомості найважливішими ціннісно-змістовними орієнтирами. Таким чином, право для людей, їхні життя і доля є основою самовдосконалення особистості, формами реалізації активності, творчості людини, гарантією волі та захисту від зла і несправедливості [1, с. 70–71]. Про систему правових цінностей в контексті семіотико-правової розробки різних елементів ідеї права докладно писав у своїх працях також О. Павлишин [5].

Зі зміною суспільних та правових відносин відбувається переоцінка цінностей: багато чого з того, що вважалося абсолютним і непорушним, знецінюється, і навпаки, нові паростки суспільного буття породжують нові ціннісні ідеали. Відповідно до ціннісних ідеалів, що змінилися, переоцінюються і предметно втілені цінності. У кожної людини з дитинства під впливом оточуючого середовища і на основі психологічного типу особистості складається певна система життєво важливих цінностей. Життєвими цінностями їх робить не предметний зміст, а їхня реальна роль і значущість у системі життєвих орієнтацій людини. Особисті цінності являють собою ідеальні уявлення про блага, права і межі їх прагнення, пов'язані з її схильностями та бажаннями, і виступають певною мірою як авторитетні і обов'язкові установки свідомості особистості. Одні правові цінності – в тому чи іншому ступені реальні (у розумінні наявних, засвоєних у вигляді

правил норм поведінки суб'єктів права), інші – є їхніми цілями та ідеалами. Але те, що люди обирають собі як цінність свого життя, у чому вони бачать сенс свого існування, не є обов'язково чимось високим, шляхетним; воно може бути спрямоване і проти інших людей. Те, що обирають люди, і те, що вони роблять, залежать від духовного рівня людини [1, с. 72].

Отже, можна дійти висновку, що проблема правових цінностей займає одне з найважливіших місць у філософії права, тому, що саме цінності нерозривно пов'язані з базовими мотивами поведінки людини, в тому числі правової. Як правотворчість, так і правореалізація (зокрема, і правозастосування) є сферами діяльності людини, які мають яскраво виражений оцінювальний характер. Лише через цінності в праві є можливим перехід від сущого до належного, від фактичного до нормативного. Дослідження правових цінностей дає змогу глибше та всесторонньо осягнути сутність інших правових явищ і закономірності функціонування правових процесів, а тому усвідомлення структурних принципів та ієрархії побудови відповідної аксіологічно-правової системи є важливим завданням для наступних поколінь українських філософів права.

Список використаних джерел

1. Александрова О. С., Горбань О. В., Мартич Р. В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 126 с.

2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Х.: Право, 2017. Т. 2: Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – 1128 с.; Бандура О.О. Правознавство в системі наукового знання: Аксіологічно-гносеологічний підхід. Монографія. – К.: Київ. нац. ун-тет внутр. справ, 2010. – 272 с.; Бандура О. О. Аксіологія права як складова філософії права // Філософські та методологічні проблеми права. 2015. № 1–2. С. 45–56; Бандура О. О. Антропологія права як складова філософської антропології (загальний нарис). *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1 (17). 2019. С. 8–15. doi: <https://doi.org/10.33270/01191702.8>; Бандура О. О. Гносеологія права як складова філософської гносеології (загальні міркування). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 52–62. <https://doi.org/10.33270/02191802.52>.

3. Кравцов І. В. Класифікація правових цінностей та її значення для правової теорії і практики. Наукові записки НаУКМА. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 51–54.

4. Вороніна І. М. Теоретичні основи дослідження класифікації правових цінностей / І. М. Вороніна // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2016. – № 6.

5. Павлишин О. В. Правова реальність як знакова система : монографія. – Харків : Право, 2017. – 336 с; Павлишин О. В. Ціннісно-принципові основи правової реформи в Україні (семіотико-правовий аналіз) // Проблеми реалізації та забезпечення ефективності правових реформ. – К. : Видавничий дім «АртЕк», 2016. С. 20–23; Павлишин О. В. Справедливість як елемент ідеї права: семіотико-правовий аналіз // Філософські та методологічні проблеми сучасного правознавства. – Київ : Нац. академ. внутр. справ, 2016. – С. 38–39; Павлишин О. В. Взаємозв'язок між знаковими елементами ідеї права в контексті семіотико-правового аналізу // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 4 (101). – С. 132–142; Павлишин О. В. Семіотико-правовий аналіз ідеї миру як елемента ідеї права // Право України. – 2016. – № 7. – С. 143–152.

Власенко Софія Борисівна,

старший викладач кафедри юридичної
психології Національної академії внутрішніх
справ, кандидат психологічних наук

SELF-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Високий рівень професіоналізму працівників правоохоронних органів забезпечує повагу та авторитет серед населення, формує позитивний імідж правоохоронця в очах оточуючих. Суспільство ставить перед правоохоронцями вимоги щодо максимального використання власних професійних можливостей, ефективного самовизначення, вміння успішно переборювати зовнішні та внутрішні бар'єри на шляху до досягнення поставленої мети. Працівники правоохоронних органів повинні знаходити ефективний спосіб розставляти пріоритети, вирішувати поставлені завдання та нести відповідальність за власні дії. Беручи до уваги вищевикладене, варто відмітити, що поняття професійного розвитку працівників правоохоронних органів нерозривно пов'язане із поняттям self-менеджменту (самоменеджменту, персонального менеджменту), тобто умінням управляти собою, власним часом, життям, досягати максимальних вершин саморозвитку, самовдосконалення. Саме нерозривний зв'язок self-менеджменту та професійного розвитку особистості і зумовлює актуальність теми даної доповіді.

Станом на сьогодні проблема self-менеджменту вивчена достатньо повно та всесторонньо. Так З. Юринець та О. Макара серед напрямів дослідження самоменеджменту виділяють концепції таких авторів: Л. Зайверта, М. Вудкока та Д. Френсіса, В. Карпичева, В. Андрєєва, А. Хроленко, А. Бербеля та Х. Швалбе, Дж. Моргенштерн, К. Кінана, В. Абчука, В. Шейнова та В. Шипунова, М. Лукашевича, А. Бішофа та К. Бішофа, І. Добротворського, В. Колпакова, Р. Клонінгера [2, с. 12–17]. Глибоко розкривають поняття